Noen prosedyrer er trolig lite kjente for norske lesere, særlig «clamshell»-torakotomi som er standard i noen tjenester, og som er et aktuelt behandlingsprinsipp for penetrerende thoraxtraumer, der hvor slike skader er vanlig. Forfatterne understreker viktigheten av optimalisert første intubasjonsforsøk. Bruk av ryggbrett anbefales – klokkelig – begrenset til frigjørings- og redningsformål. Sjøkk-buksen, som de fleste av oss la vekk for mange år siden, anbefaler de for å stabilisere multiple, blødende brudd i underekstremiteter. Bruk av ultralyd prehospitalt er berørt i en kasuistikk, og omtalt som kjernekunnskap.

Illustrasjonene til enkelte prosedyrer, som intraossøs tilgang og blottlegging av vene, er for enkle til å være til særlig nytte og fremstilles langt bedre i enkelte andre lærebøker.

De kliniske standardene som forfatterne viser til, er oppdatert status for prehospital medisin. Søkelyset på det prehospitalt arbeidsmiljøet er like relevant hjemme som i Australia, selv om man finner enkelte organisatoriske forskjeller. Det gjelder særlig den medisinske nødmeldetjenesten, der Norge har et stort fortrinn ved at AMK-sentralene er så tett integrert med sykehus.

Ellis & Hoopers utgivelse utgjør et kjærkomment tilskudd til litteraturen innen prehospital akuttmedisin. Den er langt på vei den etterlengtede læreboken som fagfeltet mangler, og kan lett adapteres i moderne, problembaserte undervisningsmetoder for alle som er interessert i akuttmedisin utenfor sykehus. Leserkretsen bør være alle leger, sykepleiere og redningsmenn som arbeider i luftambulansetjenestene våre. Den bør også være av interesse for legevaktsleger i distriktene og studenter som er interessert i prehospitalt arbeid.

Per Christian Juvkam

Stiftelsen Norsk Luftambulans
og
Anestesiavdelingen, Ålesund

Viktig og aktuelt om barnevern

Øyvind Kvello

Barn i risiko

Skadelige omsorgssituasjoner. 442 s, ill. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2010. Pris NOK 495
ISBN 978-82-05-40017-7

Nylig har saker i pressen minnet oss om barnevernets mange utfordringer og til dels dårlige renomme. Barnevern er faglig utfordrende og kan innebære store personlige belastninger. Samtidig har barneverntjenesten vært den som krever minst formell utdanning av samtlige kommunale tjenester, og gjennomtrekken har vært stor med mange uerfarne og nyutdannede i tjenesten. Det har inspirert forfatteren, Øyvind Kvello, til stor innsats. Han har hovedfag i pedagogikk, doktorgrad i utviklingspsykologi og en bred klinisk utdanning og erfaring fra flere ulike tjenester, bl.a. familie- og barnevern. Her har hans målsetting vært å skrive en praksisnær bok, med tanke på et bredt publikum, hvor relevant forskning bindes sammen med faglig resonnement.

Hvert av de 13 kapitlene starter med en kort leserveiledning. Ved praksisnære eksempler og henvisning til aktuell forskning redegjør forfatteren for basale kunnskaper om barns utvikling og funksjon. Her er informasjon om beskyttelses- og risikofaktorer, vurdering av omsorgssituasjon og oppvekstbetingelser, mishandling, overgrep og psykiske lidelser hos barn og foreldre. I siste kapittel beskriver fagfolk fra 13 kommunale barneverntjenester i Norge praktiske erfaringer, bl.a. ved bruk av kartleggingsmalen slik den ble presentert i førsteutgaven i 2007. Dette kan sikkert tjene som inspirasjon

og være nyttig for andre som ønsker å implementere noe av kunnskapen. Kvellos mal for barnevernsutredningen er revidert og forenklet, basert på tilbakemeldinger fra studenter og ansatte i barnevernstjenester i samsvar med barnevernets egne behov og ønsker. Ved å benytte mange eksempler knyttes den teoretiske kunnskapen til den praktiske utredningen, og det er laget et forslag til hvordan en undersøkelsesfase på bakgrunn av meldinger kan gjennomføres.

Forfatteren har utvilsomt oppnådd mye av det han ønsker. Dette er en bok som kan ha stor verdi for mange som arbeider med barnets beste for øye, selv om det fortsatt er rom for forbedringer. Stikkordregisteret er mangelfullt med bare 103 stikkord. For en som ikke daglig jobber med barnevern og juss, hadde det vært greit å kunne slå opp ordlyden i barnevernlovens paragrafer. Som leser ville jeg ha foretrukket at den omfattende litteraturlisten (114 sider med ca. 1140 referanser), som nå kun er tilgjengelig på nettet, var oppdelt og trykt etter hvert kapittel. I denne paperbackutgaven er formatet nærmest kvadratisk, men bl.a. pga. de tallrike sjekklister og informasjonsboksene ville den vært mer lesbar i A4-format. Det hadde den fortjent, for dette er et viktig bidrag til bedre kompetanse, samhandling og tidligere intervensjoner for barn i risiko.

Inger Helene Vandvik
Slependen

Den skjulte epidemien

Ruth A. Lanius, Eric Vermetten,
Claire Pain, red.

The impact of early life trauma on health and disease

The hidden epidemic. 334 s, tab, ill.
Cambridge: Cambridge University Press,
2010. Pris GBP 55
ISBN 978-0-521-88026-8

Det er lite som opprører vanlige voksne mennesker, leger og helsepersonell inkludert, mer enn å høre eller lese om misbruk og mishandling av barn. I Norge har vi nylig opplevd enda en rettssak i en lang rekke, knyttet til dette rystende emnet.

Og her er en tekst som går rett inn i kjernen av fenomenet; krenkende oppvekstvilkår og virkningen av slike erfaringer på barns utvikling, livsløp og helse. Boken er skrevet av en internasjonal elite i kunnskapsfeltet om sammenhenger mellom traumer og sykdom. Den samler forskere fra de ledende miljøene i verden, med bakgrunn i utviklingspsykologi, epidemiologi, genetikk og epigenetikk, klinisk psykiatri, sosiologi og nevrovitenskapene. Den forener 80 vitenskapelige stemmer, hovedsaklig fra USA, men også fra Canada, England, Australia, Nederland, Italia, Israel, Japan, Korea, Tyskland og New Zealand. Til sammen har de bidratt til 24 stramt og godt redigerte kapitler – med mellom 30 og 110 referanser, til sammen nær 2 000 – fra et bredt sammensatt kunnskapsfelt.

Det er tre hoveddeler, hver med to tematiske kapittelgrupper og avrundet med et kondensat skrevet av en «preses» i faget, kalt «bokens pepper og salt» av redaksjonen. Den første delen handler om tidlige barndomstraumers historikk og epidemiologi og den dokumenterte virkningen på mental og fysisk helse. Den andre delen omfatter biologiske tilnærminger til tidlige traumer med henblikk på følgene for barn henholdsvis voksne. I den tredje delen omtaler man kliniske perspektiver ved diagnostikk og behandling av traumer, både med henblikk på kliniske og sosiale følger og med henblikk på å redusere virkningen.

Forordet er skrevet av Vincent J. Felitti, indremedisiner og professor ved University of California i San Diego. Han er initiatør av The

Adverse Childhood Experience Study (ACE Study), den hittil største undersøkelsen av sammenhengene mellom traumer i barndommen og sykkelighet blant voksne, basert på både retro- og prospektive data fra 17 000 personer og gjennomført sammen med epidemiolog og kardiolog Robert F. Anda ved Center of Disease Control and Prevention i Atlanta, Georgia. Anda er nå ansatt ved Carter Center i Atlanta.

Felitti konstaterer at følgende begynner å bli innlysende: Vond og vanskelig erfaring i barndom og ungdomstid forekommer mye oftere enn det som vanligvis er kjent. Slike erfaringer er vevd sammen i komplekse mønstre, og de er på en sterk og proporsjonal måte knyttet til sykdom i voksenlivet. Dette angår medisinfaget og klinisk praksis, det påvirker folkehelsen, og det berører samfunnets sosiale grunnstrukturer.

Boken er i ekte forstand opplysende. Den er omfattende og overbevisende dokumentert. Mangler det ingenting? Jo! Det mangler en enda klarere understreking av at hele boken og den valide dokumentasjonen den hviler på, egentlig representerer et opprop om å fornye humanmedisinens teoretiske grunnlag. Fordi boken er et forstørrelsesglass på virkningen av vond og vanskelig erfaring for liv og helse, er den en sterk påminnelse om at mennesket er udelte (1). Dermed er denne utgivelsen uvurderlig som ansats til en ny medisinsk forståelsesramme, med andre ord en som yter menneskenaturen rettferdighet.

Anna Luise Kirkengen

Senter for helsefremmende arbeid
Akershus universitetssykehus

Litteratur

1. Getz L, Kirkengen AL, Ulvestad E. Menneskets biologi – mettet med erfaring. Tidsskr Nor Lægeforen 2011; 131: 683–7.

Empati for terapeuter – mest for de innvidde

Daniel J. Siegel

The mindful therapist

A clinician's guide to mindsight and neural integration. 320 s, ill. New York, NY: W.W. Norton, 2010. Pris USD 28
ISBN 978-0-393-70645-1

Av og til formidler amerikansk populærmedisinsk litteratur en følelse av at man er vitne til ildens eller hjulets gjenoppdagelse. Gjerne begge deler. Men ettertanken melder seg raskt. I introduksjonen får vi forslag til andre bøker som vil øke vår forståelse for og innsikt i denne bokens budskap. Står den med andre ord ikke helt på egne føtter? Forfatteren kurser for øvrig kolleger i USA.

Budskapet er at man som terapeut skal være åpen, mottakelig, empatisk, med godt innstilte antenner overfor pasienten og selvsagt ha frigjort seg fra eget mentalt slagg. Alt dette er riktig og viktig, men budskapet kunne vært like klart formidlet over 100 som 265 tekstsider.

Boken er lettest, og kapitlene har titler som *Presence, Attunement, Resonance, Trust, Truth, Tripod, Triception, Tracking, Traits, Trauma, Transition, Training, Transformation, Tranquillity* og *Transpiration*. Stedvis opptrer en ordrik og blomstrende terminologi, stedvis dukker det opp nøkterne, fornuftige tanker og godt formulerte råd. Men dette er for de innvidde, man må være inne i denne «feel good-modus» som kulturen dyrker.

I kapitlene *Attunement* og *Resonance* kommer noen gode og forståelige råd, og referanser til strukturer som fremre høyre insula,

mediale frontallapp og fremre cingulum diskuteres i lys av nyere kunnskap. I kapitlet *Trust* står det: «Presence, attunement, and resonance are the way we clinically create the essential condition of trust.» I kapitlet *Tripod* hevdes det at «When we disidentify with the activities of the mind as the totality of who we are, we gain the objectivity we need to see that mental processes come and go within the theatre of consciousness» (side 109).

Budskapet om en varm, åpen, empatisk og uforutinntatt holdning i møte med lidende mennesker er riktig og viktig å minne om. Særlig i en stadig mer teknifisert hverdag med økende tempo, «optimalisert pasientflyt» (les: rask utskrivning fra avdelingene) der tiden til informasjon, råd og trøst i en samtale kan bli salderingsposter i effektivitetens «nødvendighet».

Språkdrakten er et problem. Den vil skremme eller demotivere personer som kanskje ville ha profitert på en runde med denne boken. Men jeg frykter at den ikke vil fenge og leselysten dø hen midtveis.

Som pliktlektyre for alle nye assistentleger, slik forfatteren nok ønsker, tror jeg den ville falle igjennom som sekterisk, hvis ikke esoterisk. Det er derfor vanskelig å angi lesergruppe. Sannsynligvis vil den bli lest av dem som allerede er overbevist om konseptets verdi. Heldigvis trenger undertegnede neppe vurdere mulige peku-niære tilleggsmomenter bak denne boken, da Siegel neppe kurser norske leger i Norge?

Boken er, som tidligere bøker fra denne forfatteren (1), knyttet til et velment budskap, men jeg antar at leserne vil være de allerede innvidde, eventuelt nye kolleger involvert i kognitiv terapi eller psykoterapi i bredest forstand.

Et praktisk råd til alle som eventuelt får boken mellom hendene; dersom du forstår innholdet i appendikset på sidene 261–65 og hvorledes dette kan øke din evne til empatisk kommunikasjon med dine pasienter, så vil boken kunne bidra til glede.

Bernt A. Engelsen

Epilepsienheten
Nevrologisk avdeling
Haukeland universitetssykehus

Litteratur

1. Engelsen BA. Kognitiv og emosjonell utfordring. Anmeldelse av Siegel DJ. The mindful brain. Tidsskr Nor Lægeforen 2007; 127: 2427–8.

Enkel håndbok om hjertesykdommer – men for hvem?

Adrian Chenzbraun

Heart disease

168 s, tab, ill. Oxford: Oxford University Press, 2010. Pris GBP 10
ISBN 978-0-19-958281-5

Utgivelsen inngår i *The Facts Series*, som består av rundt 40 små håndbøker som dekker store deler av det medisinske felt. Boken er i lommeformat, på 168 sider, med kortfattet og lett forståelig tekst som dekker hele hjertemedisinen. Den er kun i svart-hvitt og grå-toner og fremstår dessverre noe fargeløs. Det er relativt få figurer, men de er imidlertid gode og lettfattelige. Det er også litt få tabeller, men de er meget nyttige.

Forfatteren henvender seg til folket – både de uten og de med hjertesykdom. Tanken er at boken skal brukes både av pasienter og